

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK

ESSAYS IN CHURCH HISTORY IN HUNGARY

Lábadi Károly – Lábadiné Kedves Klára

A kálvinista és a nemzeti öntudat ébresztetője. Sebestyén Jenő életútja

Horváth Péter

Az I. világháború témájának megjelenése a kalocsa-bácsi főegyházmegyei körlevelekben

Mucsi András

Balogh Mátyás református lelkész szolgálata és koncepciók pere (1953)

Szabó Xénia

Az erdélyi ferences rendtartomány kihívásai az államosítás közepette

Tamási Lénárt Orsolya

Pyrker János László kapcsolata Joseph Hormayr és Caroline Pichler állampatrióta körével

Doncsecz Etelka

„Mikép lehetne Tunizias Attyában a' Poétát a' Püspökkel megegyeztetni?”.

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK

ESSAYS IN CHURCH HISTORY IN HUNGARY

38 (2026/1–2)

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI ENCIKLOPÉDIA MUNKAKÖZÖSSÉG
BUDAPEST, 2026

Kiadó – Publisher

**MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI ENCIKLOPÉDIA MUNKAKÖZÖSSÉG
(METEM)**

Pannonhalma–Budapest

**METEM INTERNATIONAL SOCIETY FOR ENCYCLOPEDIA
OF CHURCH HISTORY IN HUNGARY**

Toronto, Canada

HISTORIA ECCLESIASTICA HUNGARICA ALAPÍTVÁNY

Szeged
www.heh.hu

Folyóiratunk digitálisan elérhető:

honlapunkon: www.heh.hu és

http://real-j.mtak.hu/view/journal/Magyar_egyhaztortenet_i_vazlatok.html

Alapító

† Horváth Tibor SJ

Főszerkesztő – General Editor

CSÓKA GÁSPÁR

Szerkesztőbizottság – Board of Editors

*HUNGARY: Balogh Margit, Barna Gábor, Beke Margit, Csóka Gáspár, Érszegi Márk
Aurél, Fejérdy András, Illés Pál Attila, Kiss Ulrich, Koltai András, Lakatos Andor,
Molnár Antal, Mózes György, Németh László Imre, Solymosi László, Somorjai Ádám,
Szabó Csaba, Tóth Tamás, Várszegi Asztrik, Véghseő Tamás, Zombori István;*

ITALY: Tóth Krisztina

ROMÁNIA: Nagy Mihály Zoltán

GERMANY: Tempfli Imre

Felelős szerkesztő – Editor

ZOMBORI ISTVÁN

Felelős kiadó – Publisher

VÁRSZEGI ASZTRIK

ISSN 0865–5227

Nyomdai előkészítés:

SIGILLUM 2000 Bt. Szeged

Nyomás és kötés:

EFO Nyomda

www.efonyomda.hu

TARTALOM

TANULMÁNYOK – ESSAYS

LÁBADI Károly	A kálvinista és a nemzeti öntudat ébresztgetője	5
LÁBADINÉ Kedves Klára	A drávaszögi Csúzáról indult el Sebestyén Jenő (1884–1950) teológiai professzor életútja <i>The Awakener of Calvinist and National Consciousness</i> <i>The Life Journey of Jenő Sebestyén (1884–1950), a Theological Professor from Csúza in the Drávaszög Region</i>	
HORVÁTH Péter	Az I. világháború témájának megjelenése a kalocsa-bácsi főegyházmegyei körlevelekben	26
MUCSI András	Balogh Mátyás református lelkész szolgálata és koncepció s pere (1953) <i>The Ministry of the Reformed Pastor Mátyás Balogh and his Conception Trial</i>	38
SZABÓ Xénia	„A kérdésben alku nincs. Mi nem adhatunk át semmit még kevésbé egy kolostort!“. Az erdélyi ferences rendtartomány kihívásai az államosítás közepette <i>„There is no Compromise on this Matter. We Cannot Hand Over Anything, Let Alone a Monastery!“ The Challenges of the Transylvanian Franciscan Province Amid Nationalization.</i>	65

PYRKER JÁNOS LÁSZLÓ EGRI ÉRSEK

TAMÁSSY-LÉNÁRT Orsolya	Pyrker János László kapcsolata Joseph Hormayr és Caroline Pichler állampatrióta körével <i>János László Pyrker's Relationship with the Patriotic Circle of Joseph Hormayr and Caroline Pichler.</i>	81
DONCSECZ Etelka	„Mikép lehetne Tunizias Attyában a' Poétát a' Püspökkel megeggyeztetni?“. Pyrker János László <i>Tunizias</i> című eposzának katolikus fogadtatása. <i>“How Could the Poet Be Reconciled with the Bishop in Tunizian Authorship?” The Catholic Reception of János László Pyrker's Epic Tunizias</i>	92

KÓSA Györgyi	I. Habsburg Rudolf és II. Přemysl Ottokár figurája Pyrker János László <i>Rudolph von Habsburg</i> (1825) című eposzában <i>The Characterization of Rudolf I of Habsburg and Ottokar II Přemysl in János László Pyrker's Epic Poem, Rudolph von Habsburg (1825)</i>	116
--------------	--	-----

BENEI Bernadett	A himlő elleni védekezés Pyrker János László érseksége idején <i>Protection against Smallpox During the Archbishopric of János László Pyrker</i>	127
-----------------	---	-----

FORRÁSOK – SOURCES

ADRIÁNYI Gábor	A magyar katolikus püspöki kar a kommunista állambiztonsági szolgálat szorításában. A vatikáni Ostpolitik árnyoldala (1946–1989)	134
----------------	--	-----

MÓDSZERTAN, ADATTÁR, SZEMLE
METHODOLOGY, DATA STORE, SURVEYS

LAKATOS Adél	Csillag Margit ötvösművész (1908–1967 körül) <i>Margit Csillag Goldsmith (1908- around 1967)</i>	157
--------------	---	-----

KARSAI László	Válasz Somorjai Ádámnak	174
---------------	-------------------------	-----

EGYHÁZTÖRTÉNETI KÖNYVEK ÉS KIADVÁNYOK
BOOK REVIEW

SZOKOL Réka–SZŐNYI Szilárd: <i>Jezsuiták Magyarországon. A kezdetektől napjainkig</i> (Ism.: Klestenitz Tibor)	175
---	-----

A Metabyzantina sorozat legújabb kötetei

ANTHONY Bloom: Ortodoxként a nyugati világban II. 178

Szent Dumitru Stăniloae: Ortodox dogmatikus teológia I.–II. 180

(Ism.: Czétényi Gellért)

VÁRSZEGI Asztrik OSB: „Az én feladatomban az, hogy átvezessem a rendet a Vöröstengeten”. Legányi Norbert pannonhalmi főapát küzdelme a kommunista államhatalommal (1958–1969). (Ism.: Mózes György)	181
---	-----

LAKATOS ADÉL

CSILLAG MARGIT ÖTVÖSMŰVÉSZ
(1908–1967 körül)

BEVEZETÉS

Csillag Margit anyai nagymamám, Várhelyi Antalné szül. Csillag Klára (1912–1978) nővére volt. A családi hagyomány szerint tehetséges, életvidám művész pályafutására hamar árnyékot vetett a két világháború közti nehéz gazdasági helyzet, majd az újabb világégés. A háború éveiben nemcsak vele élő szeretteit, Terézia nővérét és szüleit vesztette el, hanem Budapest ostroma idején otthonát és műhelyét is. A háború után már nem tudott ötvösként dolgozni.

Kevés emlék maradt tőle. A család őriz néhány darabot művei közül. Gyerekkoromban így „találkoztam” vele én is először. Édesanyámnak (Kiss Árpádné, szül. Várhelyi Mária 1942–2010) volt néhány darabja tőle és amikor készítőjük felől kérdezősködtem, mesélt nekem Csillag Margitról, az ő nehéz sorsáról. Sok mindent gyerekfejjel persze nem is értettem és csak emlékfoszlányok maradtak meg ezekből a történetekből.

Édesanyámat már nem tudom ezekről megkérdezni, mivel 2010-ben elhunyt. Édesanyám bátyja, Várhelyi András, aki szintén ismerte Csillag Margitot, 2025 nyarán tért haza a Mennyei Atyához. Halála előtt néhány hónappal még beszélgettem vele Csillag Margitról. A rokonságból anyai nagymamám másik nővérének, Csillag-Meijer Adélnak lánya, Margit Zinnemers él még, aki megosztotta emlékeit velem. Úgy gondoltam, a begyűjtött családi történetek és némi kutatás alapján összeállítok egy Csillag Margit életét-munkásságát ismertető cikket. A családi emlékeket tehát levéltári kutatással egészítettem ki. A cikk megírására ösztönözött továbbá az is, hogy az Iparművészeti Múzeum Ötvösosztályának munkatársai, dr. Pandur Ildikó és dr. Terdik Szilveszter megkerestek Csillag Margittal kapcsolatban. Ennek köszönhetően két általa készített ékszer kerülhetett a múzeum gyűjteményébe.

Csillag Margit liturgikus tárgyakat is készített. Ezekkel a darabokkal magyarországi templomokban találkozhatunk. Kelyhei, cibórumai és úrmutatói tanúskodnak megélt hitéről. Az Eucharisziát hordozó liturgikus tárgyak az Örökkévaló fényét tükrözik a hívők felé. Az ötvös az, aki közreműködik az üzenet továbbításában azzal, hogy megformálja ezeket a darabokat. Csillag Margit ötvösként eltöltött, aktív időszaka egybeesett a hazai szakrális művészet 1930-as évekbeli megújulásával. Ebben az időszakban a liturgikus tárgyak készítésénél új formákat kerestek a művészek, olyanokat, melyek a teológiai igazságtartalmak megmutatásán túl képesek voltak az I. világháború borzalmaival és az azt követő válságokat átélte híveket új párbeszédre hívni a Teremtővel.

Köszönöm, hogy rokonaim megosztották velem emlékeiket. Köszönöm unokatestvéreimnek, Ilonka Zinnemersnek és Várhelyi Klárának (Várhelyi András leánya), hogy segítettek a családban őrzött történetek, levelezés és fotóanyag összegyűjtésében.

SZÁRMAZÁS

Csillag Margit 1908. június 3-án született az akkor még Budapesttől különálló Soroksáron Csillag Ignác és Sipos Rozália harmadik gyermekeként.

Csillag Ignác a pesti izraelita hitközség tagja volt, ahogy édesanyja, Schwarz Adél (1850–1899) és annak felmenői is. Schwarz Adél szülei, Schwarz Vilmos és Mühlhofer Terézia 1849-ben kötöttek házasságot Pesten. A házassági bejegyzés szerint a férj árva volt, feleségét, Teréziát pedig nevelőapja, dr. Mühlhofer (keresztneve nem szerepelt az anyakönyvben) nevelte fel.

A pesti zsidóság a városfalon kívül, az akkor még külvárosnak számító belső-Erzsébetvárosban, főleg a Károly körút és a Király utca környékén telepedett meg, mivel Pest városfalon belüli részén nem élhettek. Itt laktak Schwarz Adél szülei is. Adél és József nevű gyermekeik születése idején a Király utca 13. szám alatt éltek. Schwarz Vilhelmina születése idején 1860-ban a Nagymező utca 22. sz. alatt laktak. Majd visszaköltöztek a Király utcába, a 24. sz. alá. Schwarz Sándor és Rozália születésének anyakönyvi bejegyzésénél már ezt a címet olvashatjuk.

Az 1840. évi XXIX. törvénycikk sokat könnyített a hazai zsidóság helyzetén. Engedélyezte számukra a szabad iparüzés (gyáralapítás), kereskedelem és letelepedés jogát. Bár ez még korántsem jelentett teljes egyenjogúságot a számukra. A törvény kedvezői hatásai Schwarz Vilmos életében is mutatkoztak. Így lehetett szabóként saját műhelye. Schwarz Vilmos a pesti zsidóság azon szűkebb rétegéhez tartozott tehát, akik jellemzően városi keresletre termelő szakmákat űztek. A legnépesebb csoport ezen belül a szabóké volt. A pesti zsidóság nagyobb része azonban kereskedelemről élt. A kézműves mesterségek már csak azért sem voltak olyan népszerűek körükben, mert a vallásuk miatt nem léphettek be a céhekbe.¹

Csillag Ignác édesapja, Sámuel és nagyapja, Stern Ignác Pápán születtek. Sámuel édesanyja N. Annaként szerepelt az anyakönyvi bejegyzésekben. Vezetéknévét nem sikerült kideríteni. Sámuel 1884-ben kérvényezte a Belügyminisztériumtól, hogy Stern vezetéknéve helyett a Csillagot használhassa. Csillag Sámuel gyermekeinek születésénél időnként a neve mellett az anyakönyvekben Telekit (Kerékteleki) adták meg születési helyeként. A névmódosítást engedélyező belügyminiszteri iraton viszont egyértelműen Pápát tüntették fel. Valószínűleg a Pápától nem is olyan távol eső település, Teleki is egy állomás volt Sámuel életében, aki zenészként kereste meg a kenyérré válót. Időnként népzeneesként is szerepelt az anyakönyvi bejegyzésekben. Ez utóbbi pedig arra utal, hogy vándorzenészként járta az országot. A társadalom peremére szorult zsidó népcsoportból, a cigánysághoz hasonlóan már a 18. század derekán kivált egy réteg, mely az országot járva új hangzású szórakoztató zenével, a divatos európai táncok repertoárjával szórakoztatta a nagyközönséget. Valószínűleg ez a „családi hagyomány”, életmodell öröklődött generációkon keresztül a Stern/Csillag-családban.²

1 BÁCSKAI Vera: *A pesti zsidóság a 19. század első felében*. In: Budapesti Negyed 3/8 (1995. nyár). 5–21.

2 GALAVICS Géza: *Képtörténet és társadalomtörténet. Kora újkori nézőpontváltások az európai és magyarországi cigányábrázolásokon*. Székhelyelőadások a Magyar Tudományos Akadémián. MTA, 2024. 32–33. Köszönet dr. Terdik Szilveszternek, hogy felhívta figyelmemet a rimaszombati festményre és Galavics Géza tanulmányára. A rimaszombati, nagyméretű (170 cm) festmény szabadtéri táncmulatságot ábrázol az 1760-as évekből, ahol a magyar huszárok és leányok számára a zenét cigány- és zsidó zenészek együttese szolgáltatták. Rimaszombat, Gemersko-Malohontské Múzeum.

Csillag Sámuel és Schwarz Adél házasságkötésének időpontját nem ismerjük. Feltehetően Pesten találkozhattak. Itt születtek gyermekeik, Vilmos (1871–1904), Matild (1872–1904 előtt), Róza (1874–1913), Ignác (1876–1944) Rezső/ Rudolf (1878–1915), József (1881–1938) és Sándor (1893-?). A 19. század derekát jellemző módon a Csillag-fiúk köztisztviselői, ill. értelmiségi pályán helyezkedtek el. 1867 után a gyorsan fejlődő, modernizálódó országban ugyanis hiány volt képzett és tehetséges fiatalokban. Így szinte korlátozás nélkül érvényesülhettek a megfelelő végzettséggel, érettséggel vagy diplomával rendelkezők. Ez a zsidóság körében nagyfokú asszimilációval járt együtt. A válásukról ugyan eleinte nem kellett lemondaniuk, de később bizonyos pozícióknál előnyt jelentett a kikeresztelkedés, ill. a vegyes házasság. A legidősebb fiú, Csillag Vilmos a Királyi József Műegyetem matematika és ábrázoló geometria szakára járt, majd az egyetem Konstruktív Rajz Tanszékén dolgozott tanársegédként. Vilmosnak gyorsan a saját lábára kellett állnia, mert apja súlyos beteg lett. Gyakorlatilag ő lett a család fenntartója. Nemesak szüleit támogatta, hanem testvéreinek taníttatását is ő fizette. Az iskolai tanítás mellett magánórákat adott, ezzel teremtette elő a szükséges anyagiakat. A főváros több reáliskolájában is tanított óraadóként. 1901-től pedig a Toldy Ferenc Állami Főreáiskola tanára volt. 1903. februárjától azonban helyettesíteni kellett. Ekkor már súlyos szívbeteg volt és a következő évben meg is halt.³ Csillag Rezső vasúti mérnöki pályára lépett. Csillag József építési rajzolóként, majd építészként dolgozott. Csillag Sándor orvosi pályára lépett. Ő 1923-ban emigrált Amerikába. Csillag Ignác pedig bankhivatalnokként tevékenykedett. A testvérek közül ő volt az egyetlen, aki vegyes házasságot kötött. Nővére, Róza 1903-ban ment férjhez az izraelita Moller Rezső gózmalmi könyvelőhöz. Öccse, József 1905-ben vette nőül az izraelita Karczagi Szidóniát. Csillag Sándor 1920-ban házasodott össze a szintén izraelita Berger Irénnel. Csillag Rezső a breznóbányai születésű Braun Irént vette feleségül. Csillag Rezső valószínűleg a vasútépítés millenniumi újabb fellendülése idején került Breznóbányára, ahonnan több szárnyvonalat is ekkoriban ill. a századelőn építettek ki. Itt ismerkedett meg az izraelita Braun Irénnel, akit feleségül vett később. Csillag Ignác a testvérei közül egyedüliként, 1925-ben katolizált. Keresztelője a budavári Mátyás-templomban volt. Ekkor vette fel az Ignác mellé az Aladár keresztnévet.⁴

Csillag Margit édesanyja, Sipos Rozália 1875-ben született Budapesten a római katolikus Sipos András és Kovács Terézia ötödik gyermekeként. Sipos Rozália testvérei a következők voltak: Gyula (1865 körül–1902), Mária (1867–1942 után), Rezső András (1869–1899), Imre (1871–1936), Hermina (1872-?) és Ferenc (1879-?). Az apa, Sipos András révkomáromi születésű volt és előbb hentesként, majd ácsként dolgozott. A család Budapest Országútnak nevezett városrészében (II. kerület) élt. A Sipos-fiúk közül itt telepedett meg. Gyula és Ferenc, míg Rezső András a IX. kerületben, Imre pedig az ekkor még Budapesttől független Újpesten. Sipos Mária a porubai születésű (Árva-vármegye. Ma Szlovákia, Oravská Poruba) evangélikus Sopuch János áccsal (időnként esz-

3 Csillag Vilmos tagja volt a Matematikai és Fizikai Társulatnak. Előadásokat is tartott a tagságnak, melyek a Társulat lapjában, a Matematikai és Fizikai Lapokban meg is jelentek. Pl. 1897. március 4-ént *Lineár egyenletrendszer grafikai megoldásai* címmel tartott előadása 1898-ban jelent meg a lapban. *Matematikai és Fizikai Lapok*. 7/4 (1898). 157–170. *Budapest – II. kerület. Toldy Ferenc Állami Főreáliskola értesítője*. 1904. III–VIII.

4 Csillag Rezső és Braun Irén fia, Csillag Vilmos 1944-ben a református vallást vette fel. Ő is vasútépítő mérnök lett. Később emigrált. A dátum nem ismert. Lehetséges, hogy még a II. világháború végén hagyta el Magyarországot. Uruguay fővárosában, Montevideóban telepedett le. 1958-ból fennmaradt egy személyi igazolványa. Itt Csillag Braun Vilmos néven szerepel. Foglalkozás mérnök volt.

tergályosként szerepelt az anyakönyvi bejegyzésekben) kötött házasságot. Rozália 1903-ban ment feleségül az izraelita Csillag Ignáchoz. Az esküvőn a férj tanúja bátyja, Csillag Vilmos, a feleség tanúja pedig nővérének, Máriának a férje, Sopuch János volt.

CSALÁD, GYERMEKKOR, TANULMÁNYOK

Csillag Ignác Aladárnak és Sipos Rozáliának négy gyermeke született: Adél Mária (1904–1994), Terézia Franciska (1906–1942), Margit Lujza (1908–196?) és Klára Róza (1912–1978). A család először az V. kerületben élt, a Kádár utca 10. sz. alatt. Ideszületett Adél és Terézia lányuk. Terézia csecsemőkorában vírusos agyhártyagyulladásra kapott és csak édesanyja gondos ápolásának köszönhető, hogy életben maradt. A betegség miatt értelmi képességei sérültek. A Csillag-szülők úgy döntöttek, hogy egészségesebb környezetet keresnek gyermekeik számára. Ekkor költöztek ki Soroksárra, ahol Sipos Rozáliának a testvére, Mária és férje, Sopuch János éltek. Sopuch János ugyanis a soroksári Parkertagyárban dolgozott. A soroksári időszak mindössze néhány évet jelentett a Csillag-család életében. Csillag Ignácnak ugyanis hiányzott az a városi környezet, amelyben addig élt. Gondot okozott az is, hogy a közlekedési nehézségek miatt körülményes volt számára a munkába járás. Ekkoriban MÁV-tisztviselőként dolgozott. Így visszaköltöztek Budapestre. Először az Attila u. 73. sz. alá, majd a krisztinavárosi Roham u. 5. sz. alá.

A Csillag-lányok a budai Várban, a Tárnok utcában lévő elemi leányiskolába jártak. Az elemi elvégzése után a Krisztinavárosban, a Koronaőr utca 11. sz. alatti polgári iskolában folytatták tanulmányaikat. Csillag Adél 1915–1918 között járt ide. Majd 1918–1922 között a Várbeli Községi Leánygimnázium (1922-től Szilágyi Erzsébet Leánygimnázium) tanulója lett. Itt érettségizett 1922-ben. Csillag Margit szintén a krisztinavárosi, Koronaőr utcában lévő polgári leányiskolába járt. Majd az 1923–1924-es tanévben a Székesfővárosi Iparrajziskola előkészítő női tanfolyamát látogatta. Erről tanúskodik az iskola anyakönyvében található bejegyzés, valamint a nevére kiállított Magyar Rajztanárok Egyesülete Ifjúsági igazolványa⁵, mellyel a múzeumi tárlatokat látogathatta díjtalanul. Az előkészítő tanfolyamon fizetős diákként vett részt. Itt lényegében rajztudását fejleszthette tovább, valamint művelődéstörténetet tanult.⁶ A Székesfővárosi Iparrajziskola ötvös szakára 1929-ben iratkozott be. A 20. század elején az iskola profilbővítése során bevezették a műhely-oktatást, a szakosztályokhoz kapcsolódóan iparművészeti műhelyek létesültek. Ilyen volt pl. az ötvösműhely is. Csillag Margit tanárai Tóth Gyula és Bentheim Artúr, szakoktatója pedig Gábrys György ötvösmester volt. Az 1932–1933-as tanévben, tanulmányainak utolsó évében, a mesterképzőben egyik munkájáért 10 pengős jutalomdíjat kapott.⁷ A mesterképző befejezésével, 1933-ban ötvösmesterként végzett.⁸ Ebben az évben az Iparrajziskola

5 Az igazolványt Margit Zinnemers őrizte meg Hollandiában.

6 *A Székesfővárosi Községi Iparrajziskola előkészítő női rajztanfolyama I. A. osztályának anyakönyve. 1923–1924.* Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium.

7 *Budapest székesfővárosi községi Iparrajziskolájának és Ipari Szakiskoláinak évkönyve az 1932/33-ik tanévre.* Budapest, 1933. 95.

8 *Budapest székesfővárosi községi Iparrajziskolájának és Ipari Szakiskoláinak évkönyve az 1932/33-ik tanévre.* Budapest, 1933. 77., 93. *A Székesfővárosi Községi ötvös Ipari Szakiskola szakosztálya mesterképző tanulmányának anyakönyve. 1932–1933.* Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény, MKE – Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium.

végzett növendékeinek egyesületét vezető választmány tagjainak sorába is bekerült.⁹ A Budapesti Fővárosi Levéltárban található Budapesti aranyművesek nyilvántartása szerint munkakönyvét 1934-ben állították ki Csillag Margit „ötvösségét” megjelöléssel.¹⁰ Ahhoz, hogy az ötvösmesteri címet használhassa néhány évet el kellett tölteni a szakmában. Az ötvös szakma választásánál minden bizonnyal motiválták Margitot és szüleit az 1920-as évek nehézségei. A családi hagyomány szerint a tehetséges, művészi vénával megáldott lánynak azontúl, hogy tehetségét kibontakoztatta, fontos volt, hogy kenyérkereső szakma legyen a kezében. A munkanélküliség, a magas infláció és megélhetési költségek mellett a Csillag-családnak egyébként szüksége volt erre a bevételre is. Az édesanya, Sipos Rozália háztartásbeli volt. Margit édesapja már nyugállományban volt. Csillag Adél ekkoriban már Hollandiában élt, de húgai, Terézia, Margit és Klára még otthon voltak. Adél ugyanis hitoktatónőként katolikus gyerekcsoportokat kísért Hollandiába, akik egészségi állapotuk javítása érdekében, a *Magyar-Holland Katolikus Gyermeksegélyező Bizottság* szervezésében néhány hónapot nevelőszülőknél töltöttek ott. Adél 1922–1927 között háromszor utazott ki Rotterdamba és Arnhembe csoportkísérőként. Így ismerte meg Arnhemben későbbi férjét, a dohánykereskedelemmel foglalkozó, református Jan Mattheus Eldert Meijert. 1927-ben kötöttek Budapesten házasságot. A férj esküvői tanúja Adél édesanyjának, Sipos Rozáliának a bátyja, Imre volt. Csillag Klára 1930-ban érettségizett a Szilágyi Erzsébet Leánygimnáziumban. Majd a Zeneakadémián folytatta tanulmányait, ahol ének-zene tanári diplomát szerzett. A Mátyás templom énekkarának szopránzólistája lett. 1938-ban férjhez ment Várhelyi Antal orgonaművészhez, a budavári Mátyás-templom karnagyához.¹¹

Csillag Margit „első szarnypróbálgatásaira” az Iparrajziskola előkészítő női tanfolyamának befejezése után került sor. Nővérét, Adélt az esküvője alkalmából egy festett, porcelán étkészlettel ajándékozta meg. A csehszlovákiai gyártású fehér porcelánt Margit látta el díszítéssel. Valószínűleg ebből a készletből maradt fenn két teáscsésze, melyet Adél leánya, Margit Zinnemers őrzött meg Hollandiában. Rajtuk CSM monogram és 1927-es évszám látható. Csillag Ignác Apeldoornban élő lányának, Adélnak, 1927-ben kelt levelében a következőket írta: „*Margit gőzerővel dolgozik a Jungerhansék részére rendelt dolgokon, amelyeket Luso visz magával a 12-én induló gyerekvonattal, magával hozza majd a Krisztus-képet is és több semmit... Arról, hogy Luso mikor érkezik Apeldoornba, lehetőleg adunk még értesítést, egyelőre ő maga sem tudja még, hogy Belgiumban melyik állomáson tesz ki le.*”¹² A Jungerhans-család Rotterdam tekintélyes kereskedőcsaládjai közé tartozott. A Heemraadssingel 295. sz. alatt épült villájuk mind a mai napig áll. Csillag Adél csoportkísérőként rotterdami tartózkodása idején náluk lakott és ekkor került velük közeli kapcsolatba. Margit Zinnemers több fotót is megőrzött róluk, ahol Adél és a család látható a heemraadssingeli házuk teraszán, ill. a scheveningeni tengerparton.

9 Budapest székesfővárosi közszéki Iparrajziskolájának és Ipari Szakiskolájának évkönyve az 1932/33-ik tanévre. Budapest, 1933. 100.

10 BFL. IX.211.c. Budapesti Arany- és Ezüstművesek, Ékszerészek, Aranyverők és Ötvösök Ipartestületének iratai. 38. kötet Munkakönyvek lajstroma (7847–9520. sz.) (1930.08–1949.03.). Csillag Margit munkakönyvét 1934. szeptember 21-én állították ki.

11 GÖBLYÖS Péter: *Várhelyi Antal*. 174. In: Magyar Egyházzene 24/2. 2017–2018. 169–184.

12 Csillag Ignác Aladár levele Csillag-Meijer Adélnak. Budapest, 1927. december 4. Luso kiletéről nincsenek információim. A Csillag-család közeli barátja lehetett. A levél egy kézzel írt receptes füzetben őrződött meg, melybe Sipos Rozália jegyezte fel különféle recepteket leánya, Adél számára. Később Adél holland ételek hollandul leírt készítési módjával egészítette ki a gyűjteményt. Ebben a füzetben több családi levél is fennmaradt. A receptes füzetet unokatestvérem, Ilonka Zinnemers küldte el édesanyámnak, Várhelyi Máriának. Ld. továbbiakban *Adél néni recepteskönyve*.

Egy következő levélben pedig arról olvashatunk, hogy elkészült Csillag Margit műhelye, melyet a család akkori lakóhelyén, az Attila u. 73. sz. alatti ház pincéjében rendeztek be: „Az iparművészeti műhely berendezése és munkába fogása mindkettőnk igen, igen érdekel. Nem mintha az előkészületek kevésbé érdekeltek volna, de megértjük, hogy a gép és a különböző beszerzéshez egyéb erőnek befektetése sem a legkellemesebb oldala a dolognak, s ezért sem beszélünk róla, ellenben csöndes együttérzéssel gondoltunk rátok.” A datálatlan levelet Adél férje, a magyarul tanuló Jan Meijer valószínűleg 1928 karácsonyán írta. 1928 nyarán ugyanis, ahogy a levélből is kiderül, Sipos Rozália néhány hónapot Hollandiában töltött lányánál. Margit Zinnemers megőrizte Csillag Margit névjegyét, melyen ötvösmesterként szerepelt. Lakcímeként pedig a fentebb már említett Attila u. 73. látható. A Csillag-család 1935 körül a Krisztinavárosba, a Roham u. 5. sz. alá költözött. Margit műhelye ekkortól itt működött.

A család beosztóan élt és minden bizonnyal jól jött neki az a kis bevétel, melyet Margit keresett meg. Ez derül ki többek között azokból a receptekből is, melyeket Sipos Rozália küldött Hollandiában élő leányának, Adélnak. Gyakori, visszatérő szófordulatai ezeknek a leveleknek az „igen jó és nem drága s ami fő, gyorsan lehet elkészíteni” és hasonló mondatok. „Megjegyzem, hogy ez a torta sokkal finomabb, ha 4 tojás van benne, de én takarékoságból tejet teszrek bele tojás helyett” – írta Sipos Rozália 1930. augusztus. 8-án az Új torta receptjénél.¹³ A családban csak Adél néni recepteskönyvéként emlegetett füzetben a főzés tudományán túl több családi levél is fennmaradt. Ezekből érezhető az a meghitt és szoros kapcsolat, amely a szülőket és leányaikat egymáshoz fűzte. A családi kapocs azután is szoros maradt, hogy Adél Hollandiába költözött. Gyakran látogatott haza leányával és édesanyja és testvérei, Margit és Klára is többször megfordultak nála. Levelet is sűrűn váltottak egymással. Az a szokás alakult ki, hogy mindig más válaszolt a Hollandiából érkező levelekre. Csillag Klára 1929. február 3-án nővérének írt levelét így kezdte: „Oly rég beígért levelem most végre elkészül, ne húzd föl az orrocskádat, hogy ilyen soká nem írtam, de már egy előző levelemben leírtam, hogy milyen gondterhes egy 7-dik gymnazista élete”. Majd a levél végén megjegyezte: „Zanyádnak címzett leveledet megkaptuk és jól mulattunk rajta, különösen zanyád, aki azt mondta: „drága pofikám.” Na ugye ráismersz anyádra! Erre a leveledre Margit fog válaszolni”.¹⁴

ÖTVÖS MUNKÁSSÁGÁNAK EMLÍTÉSEI ÉS TÁRGYI EMLÉKEI

Csillag Margit fennmaradt műveinek egy része liturgikus rendeltetésű tárgy. Templomi célra készített kelyhei, cibóriumai és úrmutatója a hazai, két világháború közötti egyházművészeti megújulás szép emlékei.¹⁵

Kriegs-Au Emil városmajori plébános (1881–1957) megrendelésére Csillag Margit több liturgikus tárgyat is készített a városmajori Jézus Szíve templom számára. A csa-

¹³ Adél néni recepteskönyve.

¹⁴ Adél néni recepteskönyve.

¹⁵ A fejezet összeállításához sok segítséget kaptam dr. Nagy Veronika igazgatótól és Horváthné Szukop Andrea múzeumpedagógustól, a Boldog Gizella Főegyházmegyei Gyűjtemény munkatársaitól, Kárai-Köves Petra művészettörténésztől, az egri Érseki Vagyongazdálkodási Központ Múzeumának munkatársától, dr. Koltai Andrásztól, a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára vezetőjétől, Mózesy Gergelytől, a Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár vezetőjétől és Nobilis Barbara művészettörténésztől, az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ munkatársától. Önzetlen segítségüket ezúton is köszönöm!

ládi hagyomány szerint a plébános jó kapcsolatban volt Csillag Margittal és támogatta öt pályája kezdetén. Csillag Margit először 1933-ban kapott felkérést a plébánostól egy kehely elkészítésére. Ez nagy bizalom volt Kriegs-Au Emil részéről, hogy a frissen végzett Margitot megbízta a feladattal. Ez az év nemcsak Csillag Margit, hanem a plébános számára is jelentős volt, hiszen 1933. június 4-én szentelte fel Serédi Jusztinián hercegprímás az Árkay Aladár és fia, Bertalan tervei alapján épült városmajori Jézus Szíve templomot. Csillag Margit kelyhe a templom első liturgikus tárgyai közé tartozott. 1937. május 23-án nyitotta meg ünnepélyesen a Magyar Katolikus Püspöki Kar azt a szentévet, mely a budapesti Eucharisztikus Kongresszust és a Szent István jubileumi évet (halálának 900. évfordulóját) foglalta magába. 1937. novemberében a jubileumi évre készülés jegyében három napos lelki gyakorlatot szervezett a városmajori egyházközség. A lelki programok mellett művészeti élményekről is gondoskodott a plébánia. A budai Szent Cecília Kórus énekkíséretével Dienes Valéria Orkesztikai Iskolájának előadását nézték meg a hívek és megcsodálhatták Csillag Margit szentévre készített úrmutatóját: „*A Triduumra készült el az egyházközség híveinek adományából Csillag Margit ötvösművész által készített gyönyörű Monstrancia, mely a szentév emlékét fogja hirdetni a városmajori templomban*”.¹⁶ 1938-ban és 1940-ben Csillag Margit cibóriumokat készített a templom számára. A városmajori templomban őrzött liturgikus tárgyain, ahogy későbbi darabjain is, látható CSM szignója.

A Budapesten 1938-ban rendezett, 34. Eucharisztikus Kongresszus szentmiséin a százezres tömegek áldoztatásához nagyszámú cibóriumra és kehelyre volt szükség. A tervezők között úgy, mint pl. Barth Ferenc, Bittner Lajos, Ledo Béla és Tögl Istvánné, Csillag Margit nevével is találkozhatunk. A nagy számú liturgikus tárgy elkészítésében több hazai egyházi kegyeszeriyártó cég is részt vett, mint pl. az Eklézsia és az Oberbauer A Utóda, és készültek ilyen darabok a Cserkész Műtövös Műhelyben is.¹⁷ A kongresszus után a Központi Oltáregyesület, a Cserkészszövetség és más katolikus szervezetek közvetítésével számos templom jutott hozzá az itt használt kehelyekhez, cibóriumokhoz, miseruhákhoz és zászlókhoz. Így a Csillag Margit által tervezett cibórium több példánya is megőrződött az ország különböző templomaiban.

Szintén az 1930-as években készítette azt a két modern „hangvétélű” liturgikus tárgyat, egy kehelyt és egy cibóriumot, melyek jelenleg a veszprémi Boldog Gizella Főegyházmegyei Gyűjteményben találhatóak. Azt nem tudni egyelőre, pontosan hova is készültek ezek a darabok, ill. ki lehetett a megrendelőjük. A modern formavilággal megalkotott kehely és a cibórium felépítése és arányaik a középkori kehelyeket idézik. Azonban hiányzik róluk a középkori darabokat díszítő, színes zománcos vagy filigrános díszítmény, ehelyett sima felületű, geometrikus alapformákat láthatunk rajtuk. Egyedül a kehely talpán tűnik föl a gótika motívumvilágát idéző, stilizált, íves, kettős vonalrajzú vésett díszítmény. A cibórium kupperásze a szentségtartók korai típusának, a pyxisnek a formáját mutatja.

Csillag Margit több alkotását is őrzi a család. Ilyenek találhatóak Hollandiában, Csillag-Meijer Adél lányának, Margit Zinnemersnek tulajdonában. Fentebb már említettem az esküvői porcelánkészlet fennmaradt csészéit. Ezenkívül Csillag Margit néhány kisebb dísztárgya és ékszere található még Hollandiában. Húgának, Csillag Klárának ké-

¹⁶ A monstrancia elkészüléséről hírt adott a Nemzeti Újság. *Nemzeti Újság* 19/268 (1937. november. 25.) 10.

¹⁷ *Nemzeti Újság* 20/119. (1938. május 28.) 16.

szített darabjait pedig lánya, Várhelyi Mária örizte meg. Majd halála után a szecessziós ihletésű, geometrikus, zománcozott motívumokkal ellátott karkötő, mellkereszt és nyakláncfüggő hozzám került. Ebből a nyakláncfüggő és a karkötő jelenleg már a Magyar Iparművészeti Múzeumban található.

Csillag Margit munkáival a hazai kiállításokon is találkozhatott a nagyközönség. Ezekre a tárlatokon rendszerint vásárolni is lehetett a bemutatott művekből. Így elképzelhető, hogy másutt is lappang néhány alkotása.

A Székesfővárosi Iparrajziskola, melynek ő is diákja volt, rendszeresen szervezett olyan tárlatokat, ahol növendékeinek munkáit mutatta be. Minden bizonnyal Csillag Margit művei is láthatóak voltak néhány ilyen tárlaton. Az iskola jogutódjaként működő Kisképző Művészeti Gyűjteménye több, tanulói által készített darabot őriz. Készítőjüket azonban gyakran nem lehet beazonosítani, mivel diákként nem szignózták az egyes darabokat. 1930-ban az iskola karácsonyi vásárt rendezett, melyről több újság is hírt adott. A *Budapesti Hírlap* egyik cikkének írója megjegyezte pl., hogy „Különösen a kerámiai-, az ötvös-, könyvkötő és faipari műhely eredményei érdemelnek dicséretet”. A karácsonyi vásárt Izabella hercegné is megtekintette leányaival és több kerámiát ill. ötvöstárgyat is vásárolt.¹⁸ 1931. októberében az iskola textil-, kerámia-, könyvkötészeti- és ötvös tanműhelye állított ki a Nemzeti Szalonban. A tárlat vitrinjei az iskola faipari műhelyében készültek.¹⁹ 1932-ben ismét karácsonyi kiállítás keretében mutatta be az iskola a diákjai által készített szőnyeget, gobelineket, kerámiákat, ötvös- és lakberendezési tárgyakat.²⁰

Csillag Margit tagja volt a Magyar Iparművészek Országos Egyesületének. 1931-ben részt vett az egyesület karácsonyi kiállításán.²¹ 1932. júliusában az egyesület pesti Vigadóban rendezett nyári kiállításán, a mintegy 80 kiállító iparművész között Csillag Margit munkái is szerepeltek. A nyári tárlat rendezésének célja volt, hogy az idegenforgalmi szezonban a fővárosba látogatók megismerhessék a kortárs magyar iparművészet termékeit.²²

1935-ben ünnepelte a Magyar Iparművészeti Társulat alapításának 50. évfordulóját. *Szép otthon-Boldog élet* c. lakás-és iparművészeti jubileumi kiállításuknak az Iparművészeti Múzeum adott otthont. A kiállító ötvösök névjegyzékében Csillag Margit nevével is találkozhatunk.²³

1941. február 15.–1941. március 9. között az Országos Egyházművészeti Tanács és a Központi Egyházművészeti Hivatal a Nemzeti Szalon termeiben a szakrális művészetnek szentelt kiállítást szervezett. A tárlaton négy hazai ötvösmester szerepelt, Megyer Meyer Antal, Sz. Molnár Mária, Okrutzky Erzsébet és Csillag Margit. Továbbá ötvöstárgyakat küldtek a kiállításra az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola ötvösszakosztályának növendékei.²⁴

Csillag Margit fennmaradt munkáit a tanulmány végén található jegyzékben összegeztem.

18 *Budapesti Hírlap* 50/286. (1930. december 16.) 14.

19 ÁGOTAI Lajos: *A Székesfővárosi Iparrajziskola kiállítása a Nemzeti Szalonban*. Magyar Iparművészet. 34. évf. 1931. 186–188.

20 *Friss Újság* 37/284. (1932. december 18.) *Három kiállítás*. 9.

21 *A LXXIV. csoportkiállítás katalógusa. A Magyar Iparművészek Orsz. Egyesületének karácsonyi kiállítása*. 1931. 5.

22 *Magyar Iparművészet*. 35/7–8. (1932) 149–151.

23 *Magyar Iparművészet*. 38/9–10. (1935) 261–266.

24 *Magyar Iparművészet*. 44. (1941) 29–31.

FEDÉL ÉS MŰHELY NÉLKÜL

A II. világháború kitörése után, 1941-ben Csillag Margitnak még sikerült Hollandiába utaznia és meglátogatnia Adél nővérét és családját. Lányuknak, Margitnak ő volt a keresztanyja.

A háború évei aztán nagy nélkülözést és létbizonytalanságot hoztak a Csillag-család számára. 1942-ben, hosszú betegeskedés után meghalt Csillag Terézia. 1944 végén súlyos harcok kezdődtek Budapesten a főváros megszerzésért-megtartásáért a szovjet és román, ill. a német és magyar csapatok között. A civil lakosság kitelepítésére nem került sor, emiatt sokan estek áldozatul a hadműveleteknek, vagy váltak földönfutóvá. Az ostrom idején Csillag Margit sok más fővárosihoz hasonlóan, pincékben bujkált szüleiével, akik ekkor már nem voltak jó egészségi állapotban. Margitnak orvost sem sikerült keríteni a számukra. Előbb édesapját vesztette el 1944. novemberében, majd 1945. márciusában édesanyja is elhunyt. A szovjet ostromgyűrű 1944 karácsonyán bezárult a város körül. Megkezdődött az ellenállás felszámolása a pesti, majd a budai oldalon. Ekkor indult meg a budai Vár ostroma is, ami nemcsak ott, hanem a környéken is hatalmas pusztításokat okozott. Bombatalálat érte többek között a Roham utca 5. sz. alatti házat is. Csillag Margit egyszerre vesztette el otthonát és műhelyét is.

Csillag Margit háború utáni éveit nehéz rekonstruálni. A családi emlékezet több, egymásnak ellentmondó információt őrzött meg életének e korszakával kapcsolatban.

1945 után Csillag Margit képeslapok rajzolásával próbált egy kis bevételhez jutni. Nehéz anyagi helyzete a következő, Hollandiában élő keresztlányának küldött levélből is kiérezhető: „Édes Margitkám! Elközelgő Névnepodra fogadd „kódis” keresztmamádtól ezt a kedves kis csipkés díszszekendőt, olyan szeretettel és örömmel, mint amilyen nagy örömmel és szeretettel küldöm én Neked kis szívem, Margitkám; gondolván, hogy ennek te kis cica örülni is fogsz. A jó Istenke és Szűz Mária oltalmazzon meg minden baj és szomorúságtól s nyújtson neked még sok, sok éven át nagyon boldog és szerencsés Névnepokat! Egy közeli viszontlátás reményében édes jó Szüleiddel együtt sok milliószor ölel és csókol nagy szeretettel szerető Margit nénid, Klári nénid és a három édes kis Várhelyi csemete”.²⁵

Az egyik, Hollandiában fennmaradt kézzel rajzolt és színezett képeslapon olvasható: „Készítő: Csillag Margit ötvösmester, iparművész. Budapest, XII. Bors u. 10. I. 7.” Alul egy háromszögben CSM monogram is látható, körülötte pedig a következő felirat: „Védjegy. 1947. X. 10.” Csillag Margit ekkoriban tehát a XII. kerületben, a Bors utca (ma Hajnóczy József utca) 10. sz. alatti házban élt. Ez a kerület szomszédos az I. kerülettel, ahol húga, Klára és családja lakott. Klaráék korábbi, Fiáth utcai lakását 1944. december 23-án érte bombatalálat. Ezután vidékre menekültek, és Csupakon vészték át a budapesti ostrom időszakát. Csak 1945 áprilisában tudtak visszatérni a fővárosba és költöztek az I. kerületbe, az Attila út 21. sz. alatti ház egyik lakásába. Az 1954. évi választói névjegyzékben azonban Csillag Margit neve már nem szerepelt a Bors u. 10. sz. alatti lakók névsorában. Valószínűleg ekkoriban költözhetett nagynénjéhez, Sopuch Jánosnéhoz, szül. Sipos Máriaéhoz. A családi emlékezetben úgy maradt meg ez az időszak, hogy Csillag Margit „Mária nénivel” élt. Sipos Mária ekkoriban Újpesten lakott. Férje, Sopuch János 1942-ben hunyt el. Az ekkor már 80-as éveiben járó nagynénjének valószínűleg jól is jött a támogatás. Csillag Margit édesanyja és nagynénje egyébként mindig is közel

²⁵ A levelet Margit Zinnemers őrizte meg Hollandiában.

áltak egymáshoz. Sopuch János és Mária elsőszülött gyermekének, Róza Erzsébetnek Csillag Margit édesanyja, Sipos Rozália volt a keresztanyja. Valószínűleg a keresztanya kiválasztásában és a Róza névadás háttérében is a testvérek közötti szorosabb kapcsolat állt. A keresztapa egyébként a másik testvér, Sipos Imre lett. Később, amikor Csillag Terézia betegsége után a Csillag-család Soroksárra költözött, a helyválasztásban szerepet játszott, hogy Sopuch János és Mária itt éltek. A kapcsolat Sipos Mária és Rozália között azután is szoros maradt, miután a Csillag-család visszaköltözött Budapestre. Nagybátyám, Várhelyi András visszaemlékezései szerint Csillag Margit „Erzsébeten” lakott. Ez valószínűleg Pestszenterzsébetet jelentette, ahova nagynénje halála után költözött. Erre vonatkozóan nincsenek biztos információim.

A II. világháború utáni nehéz időszak, szeretteinek gyors és hirtelen elvesztése, a budapesti ostrom eseményei és a háború utáni kilátástalanság megviselték Csillag Margit egészségét. Nővére, Adél minden követ megmozgatott, hogy testvére kiutazási engedélyt kapjon Hollandiába, ahol a poszttraumás stressz szindrómában szenvedő Margit megfelelő gyógykezelését tudta volna segíteni. Erre azonban nem nyílt lehetősége, mivel Margit nem kapott kiutazási vízumot.

Csillag Margit egy budapesti kórházban halt meg. Pontos halálozási adatait nem ismerjük. Több dátum és lehetséges helyszín maradt meg a családi emlékezetben. Várhelyi András szerint 1957–1958 környékén halhatott meg. Ez az adat azonban valószínűleg nem állja meg a helyét. Margit Zinnemers úgy emlékszik, hogy édesanyja, Adél, aki a II. világháború után 1967 körül utazhatott haza először, még meglátogatta kórházban lévő testvérét. Adél rajztömböt és ceruzákat vitt Margitnak, hogy ezzel is segítse állapotának javulását. Ezeket azonban elvették Margittól a kórházban. Várhelyi András szerint Csillag Margit a Korányi Frigyes Kórházban feküdt, ahova őt időnként édesanyja, Klára beküldte, hogy meglátogassa beteg nagynénjét. Az 1960-as években azonban két kórház is viselte a Korányi Frigyes nevet: a XII. kerületi Korányi Pulmonológiai Intézet és a VII. kerületi, ma Péterfy Sándor nevet viselő kórház. A két intézménynek pedig alig maradt levéltári iratanyaga, mely segítség lehetne abban, hogy kiderüljön, valóban itt halt-e meg Csillag Margit.

Csillag Margitot valószínűleg a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomba, ahol nővére, Terézia és szülei nyugodtak. Egyikük sírja sincs már meg. A Farkasréti temetőben az 1980-as években több sír illegális felszámolására is sor került.

FENNMARADT MŰVEI

Liturgikus tárgyai

- Kehely. 1933. Jézus Szíve templom, Budapest-Városmajor. Felirat: Fecit Csillag M. 1940. Talpbetétén: CSM monogram.
- Úrmutató. 1937. Jézus Szíve templom, Budapest-Városmajor. Felirat: Fecit Csillag M. 1937.
- Cibórium. 1938. Jézus Szíve templom, Budapest-Városmajor. Talpon belül felirat: Fecit Margit Csillag.
- Cibórium. 1940. Jézus Szíve templom, Budapest-Városmajor. Felirat: Fecit Csillag M. 1940.
- Kehely. Veszprém, Boldog Gizella Főegyházmegyei Gyűjtemény. Talpában beütve: Terv Csillag M. Jelzet: 1989.1.110.Ve.

- Cibórium. Veszprém, Boldog Gizella Főegyházmezei Gyűjtemény. Talpában és a kupa peremén pajzsban szárnyas madár (Csillag Margit mesterjegye). 1989.1.111.Ve.
- Eucharisztikus Kongresszusra tervezett kelyhe az alábbi helyeken:
 - Szent Ágoston kápolnaigazgatóság, Budapest
 - Urunk Mennybemenetele templom, Emőd
 - Szemináriumi kápolna, Esztergom
 - Szent István kápolna, Esztergom
 - Piarista kápolna, Mosonmagyaróvár
 - Szentháromság templom, Putnok
 - Plébánia, Vál

Iparművészeti Múzeumban lévő tárgyai

- Nyakláncfüggő zománcozott díszítéssel.
- Karkötő zománcozott díszítéssel.

Egyéb magántulajdonban lévő tárgyai

- Díszdoboz. Zománcozott.
- Hamutál. Véssett díszítés.
- Karkötő brossal. Zománcozott.
- Kerek tálka. Fémdomborított.
- Mellkereszt sárga kővel.
- Pillangót ábrázoló bross.
- Tálka. Zománcozott.
- Teáscsészék. 1927. Valószínűleg a Csillag-Meijer Adélnak ajándékozott esküvői készlet megmaradt darabjai. Felirat: CSM.
- Trombitáló angyal. Zománcozott.

ADÉL LAKATOS

MARGIT CSILLAG GOLDSMITH (1908- around 1967)

Margit Csillag, a goldsmith, was the sister of my maternal grandmother, Klára Csillag. Her name is likely unfamiliar to the general public. Through her works, she was a participant in the revival of ecclesiastical art between the two world wars. At exhibitions in the capital showcasing the finest of Hungarian metalwork, she exhibited alongside such renowned artists as Antal Megyer Meyer, Mária Sz. Molnár, and Erzsébet Okrutzky. Despite her talent and a career that began with great promise, Margit Csillag was granted only a brief creative period. In 1933, she graduated as a master goldsmith from the metalwork department of the Budapest School of Applied Drawing. In 1941, her works were still featured in an exhibition dedicated to sacred art held at the National Salon. However, during the increasingly difficult years of World War II, she was no longer able to work in her profession. On Christmas Eve 1944, a bomb strike destroyed not only her home but also her workshop. In 2024, several of Margit Csillag's works were acquired by the Museum of Applied Arts. This was when I began to research her career; thanks to my family ties, I was familiar with various facts and stories that I wished to preserve for posterity. I supplemented these with archival research, which culminated in this article.

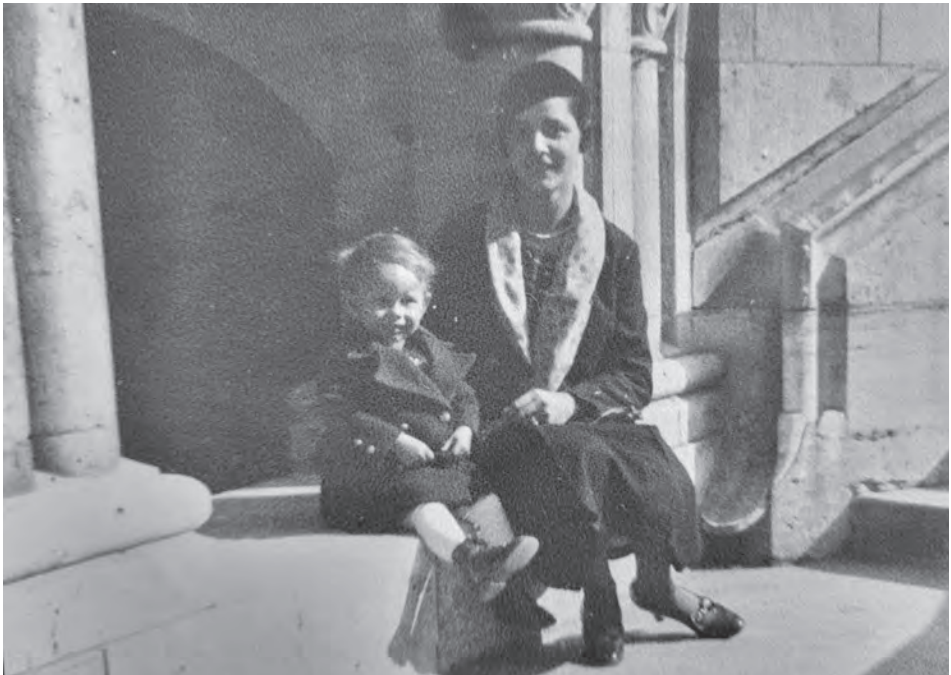
Csillag Adél és Terézia az újszülött Margittal. 1908.

Csillag Adél, Margit és Terézia. 1914 körül.

A Csillag-család (balról-jobbra): Csillag Adél, Margit, Terézia, Sipos Rozália, Csillag Klára és Csillag Ignác Aladár. 1926 körül.

Csillag Margit keresztlányával, Margit Meijerrel a Halászbástyán. 1934.

Csillag Margit keresztlányával, Margit Meijerrel. 1937 körül.

*Csillag Margit a Palota téren
(ma Dózsa György tér)*

Kehely. 1933. Jézus Szíve templom, Budapest-Városmajor. Felirat: Fecit Csillag M. 1940. Talpbetéten: CSM monogram. 2001.1.3573.E. Fotó: Lakatos Adél.

*Úrmutató. 1937. Jézus Szíve templom, Budapest-Városmajor. Felirat: Fecit Csillag M. 1937. 2001.1.348.E. Fotó: Lakatos Adél
Kehely. Veszprém, Boldog Gizella*

*Főegyházmegyei Gyűjtemény. Talpában
beütve: Terv Csillag M. Jelzet: 1989.1.110.Ve.
Fotó: Mudrák Attila.*

*Cibórium. Veszprém, Boldog Gizella
Főegyházmegyei Gyűjtemény. Talpában és
a kupa peremén pajzsban szárnyas madár
(Csillag Margit mesterjegye). 1989.1.111.Ve.
Fotó: Mudrák Attila.*

*Eucharisztikus Kongresszusra készült
kehely. Emőd, Urunk Mennybemenetele
templom. 2005.1.993. Eg.*

Csillag Margit rajzai

